

Ámos Imre: Önarckép -1941

Kevesen tudják, hogy a Canal Grande éke, a Palazzo Venier dei Leoni, mely ma a velencei Guggenheim Múzeumnak ad otthont, egykor Nemes Marcell magyar műgyűjtő tulajdonában volt. Peggy Guggenheimet és Nemes Marcellt nemcsak a rendhagyó palota egykori birtoklása teszi rokonná, hanem az a mérhetetlen gyűjtőszenvédély és művészet iránti elköteleződés is, mely világhírnevet hozott számukra. Bár Nemes vásárlásai Európa teljes műpiacát lefedték, a magyar közönség a budapesti és kecskeméti kincsek révén ismerhette meg a nevét. 1911-ben 79 képet adományozott Kecskemét városának, melyek ma a Kecskeméti Katona József Múzeum Képzőművészeti Gyűjteményét meghatározó darabok. Kecskemét Iványi Grünwald Béla közreműködésének köszönhető a különleges anyagot, melynek odaajándékozását nagymértékben befolyásolta az akkoriban megalapított művésztelep. Az évek során a kecskeméti kollekció folyamatosan gyarapodott, a kiállítóhely Kecskeméti Galéria majd Kecskeméti Képtár néven vált ismertté, de a legfontosabb, a mai állapotokat is meghatározó esemény 1983-ban történt, mikor a Farkas István-Glücks Ferenc hagyatékkal kiegészült anyag a kecskeméti Cífrapalotában lelt otthonra. A Farkas-Glücks néven híressé vált együttes valójában

Horváth Nóra

Gyűjtők és alkotók emlékezete

*A magyar zsidó képzőművészet a 20. század első felében.
Válogatás a Kecskeméti
Katona József Múzeum
Képzőművészeti Gyűjteményéből*

Vasilescu Gyűjtemény Győr
2014. december 14. – 2015. február 28.

Wolfner József műgyűjtő és mecénás ízlését dicséri, aki olyan művészeket támogatott, mint Csók István vagy Fényes Adolf. A huszadik század elejét felölelő impozáns kollekcióból negyven festmény érkezett Győrbe, melyek ízelítőt adnak Kecskemét és a magyar zsidó művészek kincseiből. Jelen kritika keretei nem teszik lehetővé, hogy hosszan elidőzzünk a címben jelzett megjelölés kultúrszociológiai problémáinál, s a megjelölés alá sorolt művészek motivációinak és

Kádár
Béla:
Fiú
kutyával
1940

Farkas István: Vége

identitásának sokszínűségénél. Úgy vélem helytálló Richard Shusterman megjegyzése, mely szerint: „A zsidó identitás (...) lényegét tekintve nincs konszenzus; valójában már régóta heves viták és küzdelmek fókuszában áll Izrael törvényhozásában és bíróságain. Bármilyen semleges definícióval is próbálkozunk, az tulajdonképpen tartalmilag üres lesz. A zsidó létezés számos különböző lehetősége mellett hogyan kellene valakinek realizálni a saját zsidó identitását? A kérdésre adott válasz részben bizonyára a személyes háttér és kontextus esetlegességein múlik.”. A győri tárlat esetében elfogadható válogatási szempontnak tekinthető az a tény, hogy a kiállított művek szerencsés túlléleli a háború pusztításának, megmaradhattak az utókor számára és a holokauszt után is őrzik alkotóik emlékét a kecskeméti múzeumban.

A földszinti kiállítóterben Pólya Tibor *Fivérem hegedül* című festménye elsők között hívja fel magára a látogató figyelmét. Érdemes megnézni a kép hátterét: a fólak háta mögötti falon Whistler *Arrangement in Grey and Black No.1. (Whistler's mother)* című festményének körvonalaira ismerhetünk. Pólya 1911-ben készítette a festményt, Whistler munkája pedig 1871-

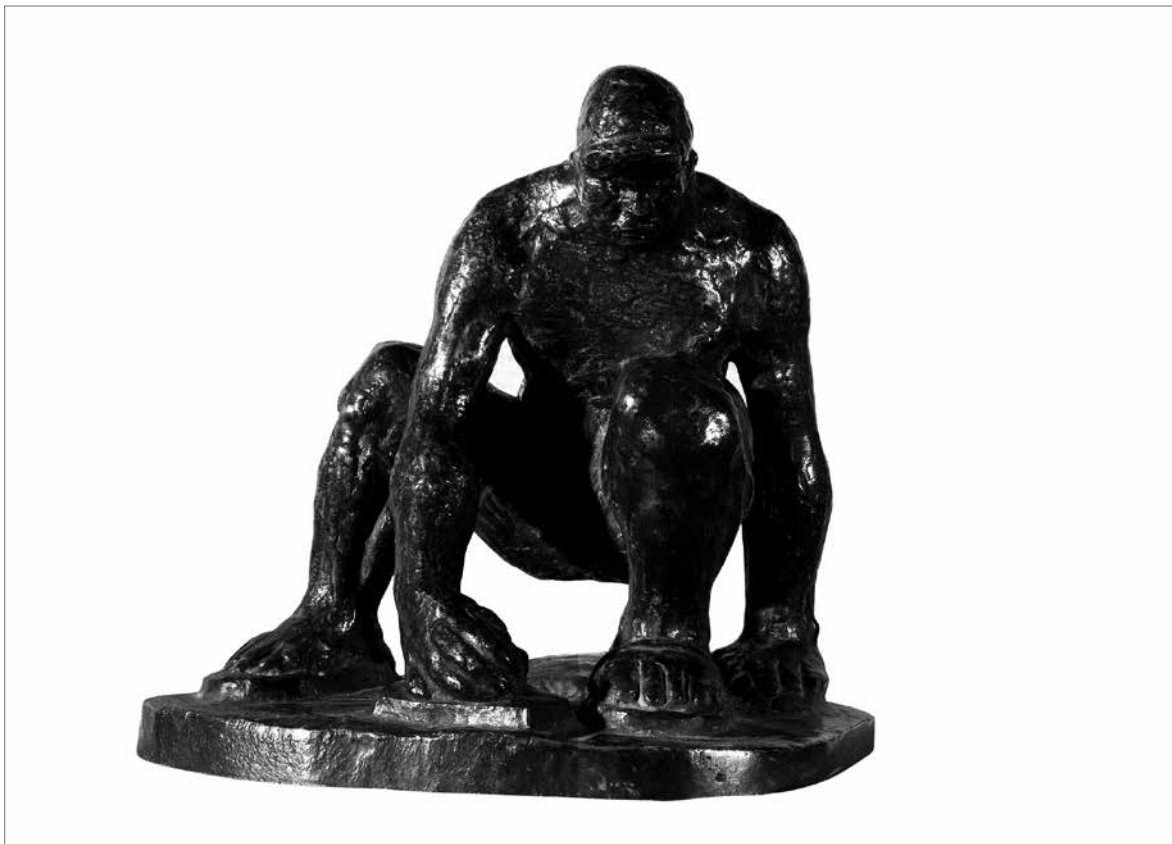
re tehető. Érdekes tisztelgés a magyar művésztől az amerikai James McNeill Whistler előtt. Az amerikai festészet, s így az amerikai-magyar művészi kapcsolatok is rendkívül alulreprezentáltak Magyarországon. Éppen ezért kivételes lehetőség megtekinteni az Egyesült Államokban is nagy sikert aratott Márk Lajos 1907 és 1909 közötti *Parkban ülő nő* című festményét. Márk, aki elsősorban portréfestőként szerzett magának hírnevet, évtizedekig élt New Yorkban és 1912-ben ott vette feleségül a győri származású Molnár Rózsát, Rákosi Szidi egykori tanítványát. Berlin és Párizs mellett Czóbel is bemutatkozhatott New Yorkban, 1927-ben a Brummer Galleryben.

Bár a kiállítás rendezési elvére a képek közt sétálva nem derül fény, szemet gyönyörködtető egymás közelében elhelyezve Czóbel Béla *Kastélypark* című festménye és Bruck Miksa *Tájképe*. Az alak nélküli, de az ember jelenlétét és természetformáló erejét érzékelhető képek hangulata közel áll egymáshoz, még ha színviláguk és ecsetkezelésük eltérő is. A kiállított munkák alkotói komoly külföldi tanulmányokat tudhattak a hátuk mögött, s Magyarországon is kiváló mesterek keze alatt dolgoztak. Bruck Miksa (*Tájkép*),

Anna
Margit:
Fej
1947

Jávor Pál (*Csendélet*), Márk Lajos (*Parkban ülő nő*) és Magyar-Mannheimer Gusztáv (*Pulyka*) Benczúr 1883-ban meghirdetett mesteriskolájának növendékei voltak, ahol kizárólag a történelmi festészetre fókuszáltak a diákok. A válogatásban szereplő festményeket a hagyománykövetéssel szemben azonban sokkal inkább az újítás szelleme hatja át. A neósoknak elkeresztelt neoimpresszionisták – Iványi Grünwald Béla (*Kecskeméti táj, Kofák a hóbuckák között*), Czöbel Béla, Czigány Dezső (*Ady-portré, Nevető önarckép*), Perlrott Csaba Vilmos (*Csendélet, Kálvária, Krisztusfej, Sirató asszonyok*), és Ziffer Sándor (*Önarckép*) – a nagybányaiaktól elkülönülve, a kortárs francia irányzatok hatására új, harsány színvilággal robbantak be a magyarországi kiállításokra. Ziffer Sándor művészetében a francia vonal mellett a berlini tapasztalatokból építkező expresszionizmus is jól érzékelhető. A neósok készítették elő a talajt a Nyolcak-nak, és többségük közvetlen hatást gyakorolt a kecskeméti művésztelepen folyó munkára. Az 1916 és 1919 között, a művésztelepen dolgozó Iványi Grünwald-tanítvány Gráber Margittól két munkát is láthatunk, az *Akttanulmányt*,

Bokros
Birman
Dezső:
Aszfaltozó
1943

Gráber
Margit:
Akt
tanulmány
1916

és a *Cigányvárost*. A francia-német művészeti élet ismerete jellemezte őt is, hisz 1920-tól 24-ig férjével, Perlrott Csaba Vilmostal Németországban élt, a húszas évek közepén pedig egy ideig Párizsban.

A huszadik század eleji magyar művészeti élet jelentős szervezete volt a MIÉNK (Magyar Impresszionisták és Naturalisták Köre), valamint a KÉVE (Magyar Képzőművészek és Iparművészek Egyesülete). Előbbibe olyan művészek tömörültek, mint Czöbel, Fényes, Iványi Grünwald vagy Magyar-Mannheimer. Az 1910-es évek elején új lehetőséget jelentett a művészek számára az Ernst Lajos műgyűjtő által alapított Nagymező utcai múzeum, melynek legfelső emeleti műteremlakásait sokáig Fényes Adolf és Zádor István használta. A közeli Japán Kávéházban egy asztaltársasághoz tartozott Nemes Marcell, Ernst Lajos, Fényes Adolf (*Terítés*), Perlmutter Izsák, Hermann Lipót (*Szerellem kapuja*), Pólya Tibor és Hatvany Lajos. Évekkel később, 1936-ban éppen az Ernst Múzeum adott otthont Anna Margit (*Fej*, 1947; *Kendős fej*) első gyűjteményes kiállításának, melyet férjével, Ámos Imrével (*Kék önarckép*, *Önarckép*, *Rabbi kakassal*) rendezett. A művészpárpár öt festményén keresztül a Szentendrei Művésztelep is képviselteti magát a kis győri válogatásban. A zsinagóga épülete meghatározó háttér egy olyan kiállításához, melyen hat alkotás látható Wolfner József fiától, az Auschwitzban megölt Farkas Istvántól és a szintén tragikus körülmények közt elhunyt Ámos Imrétől. Farkas képei – *Fiatal részeg költő az anyjával*, *Vörös asztal* – méretük, valamint borongós, tragédiát előjelező hangulatuk miatt a tárlat jelképértékű darabjaiként is értékelhetők. Farkas a század elején az Ecole de Paris-hoz tartozott, számos kiállításon láthatta munkáit a francia közönség. Apja halála miatt tért haza a harmincas évek elején, hogy átvegye a családi vállalkozás vezetését. Felesége, Kohner Ida szintén festőművész volt, akit a nyilasok öltek meg Budapesten. Az 1920-as években készült *Játszó gyerekek* című festménye Farkas munkái mellett látható a zsinagóga téli templomában.

A kiállítás kurátora ifj. Gyergyádesz László, aki a válogatáshoz készült önálló katalógusban részletes tanulmányban foglalkozik a magyar zsidó festészet aranykorával, és a kecskeméti zsidóság múltjával. A kiadvány a Magyar Holokauszt Emlékév alkalmából jelent meg.

Perlrott
Csaba
Vilmos:
Sirató
asszonyok
1922